

Dogana në periudhat e integrimit, që nga fillesat e saj gjer në vitin 1991

Arjan HOXHA¹

Abstrakt: Ky punim ekzaminon arkitekturën e sistemit doganor, duke u fokusuar në rolin që ka luajtur shteti në krijimin, organizimin, veprimtarinë dhe evoluimin e sistemit doganor, natyrën dhe rolin e detyrimeve doganore në periudhat e zhvillimit historik. Qëllimi specifik i punimit është që të japë një tablo sa më të plotë analitike të evoluimit të teorive dhe politikave në sistemit doganor, efikasitetit të atyre politikave ekonomike që ka ndërmarrë shteti me rolin aktiv të tij, në funksion të përmirësimit dhe zhvillimit të veprimtarisë së tyre, që nga lindja e deri në vitet 1991, kjo e parë në planin e brendshëm dhe në planin e jashtëm. Në këtë mënyrë punimi nxjerr në pah rolin shumëdimensional të shtetit, që nga krijimi i këtyre detyrimeve, si një lloj i veçantë i taksave indirekte/tërthorta dhe si një ndër taksat më të vjetra që ka njohur njerëzimi. Gjithashtu, në punim do të shtjellohet edhe rëndësia e trajtimit të këtyre detyrimeve apo tagrave doganore, në raport me politikën ekonomike që ka zbatuar shteti ynë, në varësi të zhvillimit të ekonomisë vendase apo e detyruar nga marrëdhëniet, marrëveshjet a traktatet tregtare e doganore me shtetet e huaja. Metoda bazë e punimit konsiston jo vetëm në analizën përshkruese të mënyrës së krijimit dhe zhvillimit të këtyre detyrimeve doganore, por edhe në trajtimin historiko-ideologjik në kohë, si dhe trajtimi krahasimor i evoluimit dhe i ekzistencës së këtyre detyrimeve.

Fjalë kyç: Detyrime doganore, taksat doganore, tregtia e jashtme, politika doganore, traktat.

Abstract: This paper examines the architecture of the customs system, focusing on the role played by the state in the creation, organization, activity and the evolution of the customs system, the nature and role of customs duties in periods of historical development. The purpose

---

¹ Doktorant pranë Universitetit Europian të Tiranës dhe Avokat i Dhomës Kombëtare të Avokatisë Tiranë: E-mail: arjanhoxha1975@yahoo.com

of this paper is specific to give a picture more complete analysis of the evolution of theories and policies in the customs system, the efficiency of those economic policies undertaken by the state, with the active role of his, in view of improvement and development of the operation of their own, since their birth up in 1991, the first in the internal and the external plan. In this way, the paper highlights the role of the state Multidimensional, from the creation of these obligations as a special type of indirect taxes / indirect taxes and as one of the oldest recognized njerëzimi. Gjithashtu, the paper will be elaborated importance The treatment of these liabilities or customs duties in relation to the economic policies that our country has implemented depending on the development of the national economy or forced by the relation, trade agreements or customs treaties with countries huaja. Motoda paper base consists not only Descriptive analysis of the way of formation and development of these duties, but also in historical and ideological treatment in time and comparative treatment of evolution and existence of these obligations.

Key words: *Customs duties, customs fees, foreign trade, customs policy, treaty.*

1. Hyrje

Përpara se të fillojmë ta trajtojmë historikun e lindjes së doganave dhe detyrimeve doganore, le të rikujtojmë definicionin themelor të doganës. Në esencë, dogana është një autoritet dhe agjenci qeveritare e një vendi, e cila ka për detyrë mbledhjen e detyrimeve të importit, si dhe kontrollin e mjeteve dhe mallrave që hyjnë dhe dalin nga territori doganor i atij shteti/vendi.

Dogana ka lindur dhe është zhvilluar së bashku me shtetin, megjithatë, roli dhe misioni i saj kanë ngelur për mijëra vjet i pandryshuar. Por në kohët e sotme kur liberalizimi dhe integrimi i tregjeve i kanë zënë vendin proteksionizmit, dogana ka marrë një rol të ri që ka të bëjë me;

1. lehtësimin e tregtisë dhe
2. mbrojtjen e komunitetit

Në përgjithësi, doganat dallohen nga autoritetet e imigracionit, të cilat kanë për detyrë të mbikëqyrin dhe kontrollojnë personat që hyjnë apo largohen nga territori i një vendi. Në gjuhën shqipe fjala “doganë” duket e huazuar nga italishtja “la dogana”. Akoma nuk është shume e saktë, se ku dhe kur ka lindur për herë të parë koncepti doganë. Adam Smith në veprën e tij të madhe “The Wealth of Nations” (Pasuria e kombeve), tregon se dogana si një pagesë e zakonshme detyrimesh, ka ekzistuar qysh prej kohëve që nuk mbahen mend. Edhe fjala në anglisht “costums”, me të cilën anglezët thërrasin doganën rrjedh nga “customary payments”, që do të thotë “pagesa të zakonshme”.

2. Fillesat e doganave

Thuhet që dogana ka ekzistuar qysh prej Mbretërisë së vjetër të Egjiptit të Lashtë, rreth viteve 2700–2200 para Krishtit. Gjenden fakte të cilat dëshmojnë, se “drejtuesit e karvanëve”, (titull ky për një nga postet e administratës së asaj kohe), të cilët ishin përgjegjës për regjistrimin e mallrave që hynin dhe dilnin nga Egjipti, përveç statistikave, ata mbledhnin dhe përgjigjeshin për mbledhjen e detyrimeve doganore, duke pasur kështu funksione të ngjashme me drejtorët, që drejtojnë dhe administrojnë sot doganën e një vendi. Shumë libra i referohen tregtisë dhe

doganave në Egjiptin e Lashtë. Do të veçoja njërin prej tyre, dhe pikërisht, atë të shkrimtarit dhe arkeologut britanik, Leonard Cottrell, të titulluar “Jeta nën sundimin e Faraonëve”, ku ndër të tjera, ai e përshkruan kështu gjendjen në portin e Tebës (Thebes) (Luxori i sotëm); “Që nga anija, ndërsa hidhje sytë nga bregu mund të shihje një numër të madh ndërtesash me mure prej tullash argjile, që nuk ishin gjë tjetër veçse, hangarët e portit, magazina, zyrat e doganës, dyqane, taverna, shtëpi publike dhe kasollet e lagjeve të varfra”.

Pavarësisht nga këto dhe shumë fakte të tjera, e vërteta është se nuk ka dokumente historike që të vërtetojnë ekzistencën e doganave në kohën e mbretërive të vjetra të Faraonëve të Egjiptit. Vetëm disa dokumente që i përkasin periudhës së Mbretërisë së re, në Egjiptin e Lashtë, janë gjetur gjurmë të ekzistencës së doganave që në atë kohë. E tillë është, për shembull, pllaka prej guri e varrit të mbretit Necho, që daton në vitet 609-594 para Krishtit. Megjithatë, duhet thënë se nga të gjitha të dhënat që vijnë nga ajo periudhe historike është provuar, se doganat nuk zinin ndonjë vend të rëndësishëm në administratën e Egjiptit të Lashtë, kjo sepse pjesa dërrmuese e të ardhurave vinin nga taksat mbi tokën dhe prodhimet bujqësore, si dhe nga fakti tjetër se shumica e tregtisë së jashtme (siç ishte për shembull importimi i bredhave Libanez) ishte ekskluziviteti i vet shtetit Egjiptian.

3. Fakte Biblike

Interesante janë edhe një sërë faktesh që mund të gjenden me shumicë në faqet e librit më të lexuar në faqe të dheut, Biblës. Në këtë libër, përveç rrënjëve të traditës mund të shohim edhe ato probleme që na shqetësojnë edhe sot e kësaj dite, siç mund të jenë tendencat për të mos paguar taksa dhe korrupsioni i atyre individë që merren me mbledhjen e këtyre taksave doganore.

Kur Jezusi shkoi të predikonte fjalën e perëndisë në Jeruzalem, krerët e priftërinjve dhe Skribët deshën ta provokonin, duke e pyetur: “A është e lejueshme për ne t’i paguajmë taksë Çezarit apo jo?”. Por, ai duke kuptuar ligësinë e tyre, iu përgjigj: “Përse më provokoni, më tregoni një monedhë, e kujt është fytyra dhe mbishkrimi që ka?”. Dhe ata i thanë: “E Çezarit”. Atëherë, ai u tha atyre: “Jepini Çezarit atë që i takon Çezarit dhe Perëndisë atë që është e Perëndisë”. Njëri prej dishepujve të Jezusit, Mateus, kishte qenë doganier dhe në kujtim të këtij fakti, edhe sot e kësaj dite, dita e Shën Mateut celebrhet si dita e doganierëve.

4. Historiku

Detyrimet janë taksat më të vjetra që janë mbledhur historikisht. Ato kanë lindur, siç tregojnë edhe faktet historike, qysh në rendin skllavopronar, por zhvillimin dhe rolin e duhur ato e morën në fazën e dytë të rendit feudal dhe, sidomos, në fazën e parë të marrëdhënieve kapitaliste.

Natyra dhe roli i detyrimeve doganore nuk ka qenë i njëjtë në të gjitha periudhat e zhvillimit historik. Duke filluar nga shekulli XV, kur roli i tyre filloi të marrë një rëndësi të veçantë, i cili është përcjell deri në shekullin e XVIII, ku roli i detyrimeve përqendrohej në rregullimin e bilancit tregtar të vendit, me qëllimin e vetëm atë të futjes së arit në vend, që në atë kohë konsiderohej si e vetmja pasuri. Kjo ishte edhe si pasojë e mbizotërimit, në atë kohë, të politikave dhe teorive merkantiliste në ekonomi. Gjatë gjithë kësaj kohe mbizotëruan detyrimet doganore që synonin, mbrojtjen e prodhimit vendas, dhe për këtë arsye, ajo mund të quhet edhe periudha e proteksionizmit në doganë.

Në shekullin e XIX, filluan të zënë vend idetë e Adam Smith-it për tregtinë e lirë, duke ndryshuar në këtë mënyrë edhe qëllimi se përse mblidheshin detyrimet doganore. Tashmë, ato filluan të konceptohen jo më si pengese për futjen e mallrave të huaja në tregun e brendshëm, por si një mjet për të mbledhur të ardhura për financat publike, duke profilizuar kështu, rolin fiskal të detyrimeve doganore.

Në vigjilje të shekullit të XX dhe, sidomos, në dekadat e para të tij, filloi të ridimensionohej roli që duhej të luante dogana, duke i dhënë një profil ekonomik dhe, në kuadër të saj, edhe vet detyrimeve doganore, ide kjo që pas luftës së dytë botërore mbështeti gjithë frymën e integritimit ekonomik dhe tregtar që ka arritur kulmin në konceptin e ekonomisë globale dhe shprehjen e vet në Organizatën Botërore të Tregtisë.

5. Dogana shqiptare – një vështrim historik

Për të eliminuar varfërinë e tmerrshme, për të sendërtuar çdo lloj parimi në Shqipëri, pike s'pari duhej reformuar sistemi financiar i shtetit, në një mënyrë të tillë që, të ardhurat të zhvilloheshin shkallë- shkallë, aq sa t'iu bëjnë ballë gjithë nevojave, që lyp një qytetërim i lartë. Mehdi Frashëri, politikani dhe sociologu i viteve 20-30, shkruan në librin e tij "Financat e Shtetit", se financat e shtetit shqiptar, duke i krahasuar ato me trupin, " i ngjajnë një stomaku që nuk punon në një trup njeriu dhe për rrjedhojë, dobësia e organeve të tjera duket menjëherë, dhe kjo sjell aneminë; anemia shkakton kollën e keqe dhe sëmundje të tjera, që sjellin më pas vdekjen e njeriut".

Problemi financiar shqiptar, është paraqitur historikisht i komplikuar, veçanërisht nga pushtimet e huaja, të cilat e kanë shkatërruar vendin tonë disa herë. Tronditje të mëdha pësoi vendi ynë gjatë pushtimit Otoman, luftës ballkanike, anarkisë së viteve 20, Luftës së Dytë Botërore dhe në mes të viteve 90-të. Po ashtu, duke qenë izoluar për afro 5 shekuj, nuk kishte sesi të përparonte drejt civilizimit dhe zhvillimeve të mëdha, kur pushtuesit e huaj jo vetëm e skllavëruan, por i vunë edhe pengesa të atilla, që ta zhduknin si komb. Shqipëria e asaj kohe përfaqësonte një vend me popullsi të paarsimuar, me prapambetje të theksuar ekonomike dhe kulturore, pa asnjë lloj infrastrukture, një vend i lënë pas dore e në harresë të plotë, me qeverisje anarkike dhe, në thelb, antishqiptare dhe e nënshtuar ndaj interesave të shteteve të huaja. Qytetarët e saj nuk ishin të edukuar me ndjenjën e respektimit të ligjit, dhe aq më pak, të ishin të edukuar për të paguar taksa një qeverie, që nuk u përkiste interesave të tyre.

6. Taksa doganore në periudhën e pushtimit otoman

Taksa doganore në periudhën otomane quhej "Zeqati Ashir" dhe ka qenë një nga bazat e ndihmesave fetare. Kjo taksë u vendos, mbi mallrat tregtare, ku 1/40 është marrë nga tregtarët vendas dhe 1/20 nga tregtarët e huaj. Ka qene e ndarë në katër lloje:

1. Importim
2. Eksportim
3. Konsum
4. Transit

Kurse veprimet doganore ndaheshin në dy lloje:

- Veprime doganore të jashtme = taksë doganore, që vilej mbi bazën e traktateve dhe dispozitave të tjera të lidhura me shtetet e huaja, dhe

- Dogana të brendshme = një sërë taksash, që perandoria otomane vendoste herë pas here dhe i nxirrte në bazë të ligjeve të posaçme me tarifa të veçanta, për çdo vend të perandorisë.

Administrimi i tyre bëhej, duke i ndarë në:

- Dogana porti
- Dogana kufiri
- Dogana porti

Tregtia e jashtme varej nga autorizimi që jepej nga qeveria Turke, ku duhet theksuar, se e drejta e tregtimit në atë perandori u ishte dhënë nënshtetasve të huaj si një privilegj i veçantë, madje në traktatet e lidhura në fillim, mallrat e lejuara për eksport dhe import ishin të shkruara emër për emër, duke lënë të kuptohet, se mallrat e papërmendura në atë listim, ishin të ndaluara për eksport e import. Këto privilegje që në fillim kuptoheshin si një vepër madhështie e Sulltanit, më vonë morën formën e kapitulacioneve, të cilat ende më vonë u bënë shkak ndërhyrjesh ushtarake. Perandoria otomane, duke hyre në lidhje tregtare me botën e jashtme, pranoi në një farë mase, edhe parimin e tregtisë së lirë. Këto marrëdhënie u bënë edhe më të mëdha, kur Sulltani i dha privilegje Venedikut dhe, më vonë, edhe Austrisë.

Ky parim u forcua edhe më tepër me firmosjen e traktit midis Sulltan Mehmetit IV dhe Mbretit të Francës, Luigjit XV, duke dalluar mallrat që ndalohehin për eksportim. Në këto traktate që firmosur, që taksa doganore të zbriste në 3% nga 5% që ishte para firmosjes së tyre (Shkoza, 1935.)

Në mars 1840, një vit pas reformës së Tanzimatit, u ngrit sistemi i pajtimit dhe u vendos që taksa doganore të administrohej në ekonomi, nëpërmjet nëpunësve doganore. Administrata doganore u reformua edhe me tarifa të reja, të veçanta nga doganat e brendshme e atyre të jashtme).

Sipas këtij sistemi, Administrata Qendrore e doganave i dorëzonte të hollat e mbledhura në Thesarin e Qendrës, kurse zyrat doganore të qarkut, i dorëzonin nëpër arkat financiare të vendit. Për eliminimin e çdo lloj vështirësie, në zbatimin e tarifave të reja, në vitin 1841, u hartua një rregullore me 14 pika, e cila shpjegonte në mënyrë të detajuar mënyrën e veprimit dhe kontabilizimit të veprimeve.

Nxjerrja e taksës së gjësë së gjallë, të cilat mund të transportoheshin nga një vend në një tjetër, shkaktoji në atë kohë mjaft pakënaqësi dhe, për këtë, në vitin 1857, u hartua ligji mbi tregjet e jashtme, me të cilin u hodh hapi i parë i përparimit dhe zhvillimit.

Ky ligj rregullonte nxjerrjen e taksës, lëshimin e dëftesave përkundrejt saj, përdorimin e vulës së plumbtë e të tjera. Në vitin 1859 dhe 1861 dolën disa ligje, siç ishin: ligji mbi detyrat dhe kufijtë e katër lloj doganave, për mënyrën e nxjerrjes së taksës doganore nga të gjitha kafshët e gjalla që eksportohen dhe importohen, bazat e klasifikimit dhe për detyrat e nëpunësit të doganave etj. Po ashtu, në këto vite u shpall ligji që rregullonte veprimet mbi mallin pa zot, ligji që organizonte veprimet doganore të Stambollit dhe të zyrave të varura, duke caktuar gradimet, ndëshkimet e nëpunësve, regjistracionin, veprimet kontabël, mënyrën e ruajtjes dhe shitjes me ankand të gjërave në natyrë dhe dispozitat mbi mallrat e legatave të huaja.

U lidhën disa traktate tregtare me shtete të huaja, si: Anglia, Franca, Rusia, Spanja, Amerika dhe, më vonë, Portugalia dhe Prusia. Sipas këtyre traktateve, përgjithësisht, taksa doganore e importimit u pranua të ishte në masën 8% dhe e eksportimit të zbritet nga 12% në 8%, me kusht, që kjo e fundit, të ulej për çdo vit derisa të stabilizohej në masën e 1%. Me aplikimin e këtyre masave shteti turk arriti të marrë informacion të plotë mbi të ardhurat dhe shpenzimet reale të doganave. Me këto masa u hodh hapi i dytë i zhvillimit të administratës doganore.

6.1. Organizimi i Doganave

Duke marrë parasysh rëndësinë e madhe të këtyre taksave, u bë i domosdoshëm rregullimi i tyre me anë të ligjeve të posaçme dhe, për këtë arsye, kërkohej një njeri i aftë, kompetent dhe që t'i kishte të gjitha cilësitë e duhura. Nga ky shkak, administrata e doganave mori titullin "Rysumat emaneti", që mund të përkthehet, Krye-drejtori. Në krye të saj erdhi Qani Pasha, një personalitet i njohur nga më të aftët e vendit. Me një rregullore u organizuan zyrtarë doganorë, kriporët dhe administrata e duhanit. Në vitin 1864, u hartua ligji "Mbi ndalimin e kontrabandave", "Për përdorimin e vulave të plumbta", "Për ndalimin e mashtrimeve", "Për përjashtimin e klerit" etj.

Po ashtu, rol të rëndësishëm në drejtim të zhvillimit të doganave luajtën edhe ligjet e viteve 1870, 1875 "Për taksën e magazinimit" dhe ligji "Për anulimin e taksave të doganave tokësore", që ishin mjaft të dëmshme për zhvillimin e vendit.

Po ashtu u bë nxjerrja e taksave në dy lloje;

1. në sistemin ad-valorem (sipas vlerës, të cilët llogariten në një përqindje të caktuar në tarifën doganore të mallrave që taksohen. Këto lloj taksimesh janë shprehje e parimit të taksimit sipas "Barazisë vertikale")
2. me atë të tarifës, të cilat do të krijonin çrregullime dhe, veç kësaj, do të vinte në kundërshtim edhe me Kapitulationet (parimin e kombit më të favorizuar), në të cilin bazoheshin traktatet në fjalë.

Në mbarim të këtij afati, qeveria turke i lajmëroi edhe një here shtetet e interesuara, se pas kësaj, ajo do të ishte e lirë në veprimet e veta, mbi nxjerrjen e taksave të reja doganore.

Shtetet e Europës nuk e pranonin veprimin e saj, duke pretenduar se traktatet tregtare që kishin nënshkruar me Turqinë i anulonin përkohësisht kapitulationet dhe me skadimin e afateve të traktateve të nënshkruara, kapitulationet merrnin sërish fuqinë e tyre. Pas kësaj, qeveria Turke i njoftoi Fuqitë e Mëdha përsëri për nevojën e rilidhjes së taksave, në një realitet tjetër, siç ishin p.sh.:

- Importimet, t'i nënshtrohen taksës mbi peshë ose volum të mallit, me një tarifim të përgjithshëm.
- Mallrat e çmueshme, të cilat mund të kondrabortoheshin lehtësisht, të taksoheshin 3% ose, edhe më pak.
- Artikujt e tregtisë të ndaheshin në dy lloje, një pjesë me taksë minimale dhe, tjetra, taksën maksimale dhe kjo e fundit të mos ishte mbi 20%.
- Pijeve alkoolike dhe prodhimeve të tjera të vendit t'u vendosej një taksë konsumi, sa ajo e Ihtisabit (akcizës).
- Letrat e lojës e të cigareve, shkrepsët dhe vajguri të monopolizoheshin.
- Për kundrejt ngarkim-shkarkimeve, të merrej një taksë e veçantë.

Perandoria osmane, sa herë që e shikonte të nevojshme, u drejtohej shteteve të mëdha për marrëveshje tregtare. Ajo realizoi me sukses, në vitin 1907, taksën e importimit nga 8% e rriti në 11%, kurse taksa e eksportimit ngeli sërish 1%.

Në vitin 1909, u shpallën një sërë ligjesh dhe rregulloresh, si: ligji "Mbi nxjerrjen e mallrave nga anijet", "Rregullorja e tregtisë së brendshme", "Rregullorja mbi veprimet e përgjithshme" prej 253 nenesh, ligji "Mbi përjashtimin e sendeve që iu vijnë diplomatëve", Ligji "Mbi përjashtimet doganore", Ligji "Mbi përjashtimin doganorë të mallrave të klerit vendas e të huaj". Ky është legjislacioni doganor, që shteti ynë ka trashëguar prej regjimit otoman, në vitin 1912, kur u shpall pavarësia në Vlorë.

7. Politika doganore e qeverisë së Vlorës

Shpallja e pavarësisë kombëtare e gjeti qeverinë e re para vështirësish të mëdha organizative, në drejtim të ngritjes së administratës dhe legjislacionit. E vërteta është, se kjo administratë u organizua, në fillim, me anën e rregullave dhe ligjeve që trashëguam nga qeveria otomane. Kjo ndodhi edhe në organizimin e doganave, por, ndërsa u zhdukën shpejt gjurmët e sistemit turk në administratën doganore, rregulloret dhe ligjet doganore otomane mbetën edhe për disa vite në fuqi.

Për sa u përket tagrave doganore, trashëgimia turke nuk mund të përdorej më tek ne, pasi perandoria otomane i nënshtrohej, siç e përmendëm edhe më sipër, sistemit të kapitulacioneve dhe nuk gëzonte pavarësinë e saj, në shkëmbimet tregtare me shumë shtete të huaja. Qeverisë otomane i mungonte tërësisht tarifa doganore, mbasi ajo merrte vetëm një taksë 11% ad-valorem, mbi mallrat e importuar. Me t'u shpallur pavarësia, qeveria e Ismail Qemalit e hodhi poshtë sistemin e kapitulacioneve, duke vendosur sovranitet të plotë juridik dhe fiskal. Po ashtu, shihen përpjekjet për një organizim të domosdoshëm të aparatit të përhershëm administrativ, në mënyrë që të kryente misionin e mbrojtjes së interesave të qytetarëve shqiptarë dhe pasurisë së tyre, mbikëqyrjen e interesave të tyre në kuadër të interesave të përgjithshme dhe disiplinimin e tij nën idenë kombëtare. Kështu bënë përpjekje për të zhdukur pushtetin e disa personave privat të pleqësive të kuvendeve, të bajraktarëve, të pronarëve feudalë dhe klerikëve, tw cilët ushtronin influencë dhe njëfarë mbikëqyrjeje të drejtash dhe interesave tw popullit, veçanërisht, në ato krahina, ku fuqia e pushtetit otoman nuk kishte arritur të penetronte mirw. Qeveria e Ismail Qemalit, vijoi me veprimet e saj ligjore, duke vepruar me taksat doganore si me parë, d.m.th. 11% mbi vlerën e mallrave që importoheshin dhe 1% mbi vlerën e atyre mallrave që eksportoheshin, pra, u mbajt në fuqi sistemi ad-valorem. Në qeverinë e Vlorës së viteve '12-'13 nuk u bë ndonjë ndryshim mbi këto taksa, përveç taksës së importimit të duhanit, që u shtua përkohësisht deri në 30%, por kjo e mbështetur në një urdhër të Ministrisë të Financave nr.472, datë 15 Korrik 1913.

8. Politika doganore gjatë periudhës së Zogut

Në Janar 1926 u bënë një sërë ndryshimesh në legjislacionin doganor, si p.sh.: ishte miratimi i një ligji, i cili urdhëronte të merrej një taksë mbi taksën doganore 3% për bashkinë e kryeqytetit dhe 7% për bashkitë e tjera të qyteteve. Gjatë këtyre viteve, për shërbimin doganorë përdorej një trupë rojesh civile, këmbësore dhe kalorësiake. Kjo trupë u zhduk dalëngadalë, duke e zëvendësuar me rojën mbretërore të kufirit, e cila u krijua me ligjin e datës 25 shkurt 1929. Roja mbretërore ka qenë e organizuar dhe ka marrë pjesë në dorëzimin dhe shërbimin e rojës doganore, në atë ligj cilësohej shprehimisht, se Roja mbretërore e kufirit krijohet:

- Për të ndaluar, shtypur dhe paditur kontrabandën dhe kundërvajtjet, mosbindjet ndaj ligjit dhe rregulloreve të financës.
- Për të ndihmuar në mbrojtjen dhe rregullin, si dhe qetësinë publike, edhe në rast lufte, për operacione fushore. Me qëllim që të mëkëmbet industria e vendit, duke zhvilluar dhe mbrojtur ekonominë, u vendos me ligj që të zbritej taksa doganore e lëndës së parë për disa artikuj, të cilët më pas do të prodhoheshin në vend. Po ashtu, ligjet e kohës përjashtonin nga taksa doganore sendet dhe veshjet ushtarake, të cilat i nevojiteshin entit kombëtar.

Gjatë viteve 1932-1934, u vunë 17 dispozita doganore si: ligji “Për përjashtimin e misrit nga taksa e konsumit vetëm për popullsinë e prefekturave të Dibrës dhe Kosovës, me kusht importimin nga doganat e kufirit”, ligji “Mbi ndalimin e eksportimit të arit”.

Duhet theksuar, se kuadri ligjor në periudhën e Mbretit Zog ishte serioz dhe i mbështetur në përvojën më të mirë perëndimore. Gjithashtu, duhet theksuar se ligjet ishin hartuar në mënyrë të atillë që të respektoheshin dhe zbatoheshin nga të gjithë shtetasit. Për të hartuar ligje bashkëkohore, mbreti Zog futi në Shqipërinë e asaj kohe përvojën franceze, italiane, austriake, angleze etj. Ai lidhi disa traktate me shtete të huaja, duke lejuar liri të plotë tregtie dhe lundrimi në mes shteteve kontaktuese pa paguar taksa dhe tatime më të rënda sesa shtetasit e kombit më të favorizuar dhe vuri tatimin mbi konsum ndaj sheqerit dhe kafesë.

Në krahinat e çliruara nga pushtuesi fashist, këshillat nacional-çlirimtarë kryenin funksionet e pushtetit. Fashistët dhe bashkëpunëtorët e tyre, në mënyrë që të pengonin veprimtarinë politiko-ekonomike në këto krahina, jo vetëm krijuan bllokadë ndaj këtyre zonave të çliruara, por nxitën eksportin për në Greqi të mallrave të konsumit të gjerë, nëpërmjet njerëzve në shërbim të tyre. Si kundërveprim i këtyre përpjekjeve dhe pengesave, lindi nevoja e hapjes së doganave nga rojet partizane në të gjitha pikat e kalimit kufitare me Greqinë. Këshilli i Përgjithshëm Antifashist, qysh në verën e vitit 1943, filloi të jepte udhëzime të veprimtarisë doganore dhe, me datë 15 gusht 1943, u quajt edhe dita e fillimit të doganave shqiptare. Që nga ajo ditë, filluan herë pas here të lëshohen urdhra dhe udhëzime të ndryshme doganore, që formojnë edhe normat e para juridike të këtij institucioni.

9. Funksionet e doganave pas LANÇ

Fill pas Luftës Nacional-çlirimtare, qeverisë së re të kryesuar nga gjeneral-kolonel Enver Hoxha, i dolën përpara shumë detyra të reja dhe urgjente, në lidhje me ekonominë dhe doganat.

Populli ishte shumë i varfër dhe një pjesë e tregtarëve filluan të sabotojnë ekonominë e vendit. Ata kishin në duart e tyre shumë flori dhe mallra të tjerë me vlerë, të cilat filluan t'i eksportonin jashtë kufijve, gjë që dëmtoi mjaft ndjeshëm ekonominë financiare të Bankës së Shtetit të sapo krijuar.

Për t'i prerë hovin kësaj veprimtarie, Këshilli Antifashist nxori një ligj nr. 20, datë 15 dhjetor 1944, “Mbi ndalimin e eksporteve të monedhave me vlerë ar, argjend, platin, gurë të çmuar etj.”.

Ndalohet eksportimi dhe importimi i çdo lloj malli, qofshin prodhime të tokës apo prodhime të fabrikuara, përveçse kur kanë një leje të posaçme nga Ministria e Ekonomisë. Për kundërvajtësit u vendosën masa ndëshkuese nga Gjykata Ushtarake si: burgim nga 1 deri në 10 vjet, ose burgim të përjetshëm a me vdekje, konfiskim të sendeve të zëna dhe gjithë pasurisë së tundshme e të patundshme, si dhe humbje të përhershme të të drejtave civile e politike. Ky ligj, megjithëse tepër represiv e ndëshkues në raport me veprën e kryer, solli një frenim të përpjekjeve sabotatore, spekulative dhe të kontrabandës, të cilat dëmtonin ekonominë e vendit, por, në të njëjtën kohë, edhe zbatimi i saj kishte karakter revolucionar (pra shndërrues) dhe hapte premisat për një kontroll të plotë mbi gjithë tregtinë e jashtme.

Në atë kohë doganat e mbështesnin veprimtarinë e tyre në Ligjin nr. 20, datë 15 dhjetor 1944, “Mbi ndalimin e eksporteve të monedhave me vlerë: ar, argjend, platin, gurë të çmuar etj.”, ndërsa për sa u takon tarifave, ata zbatonin Ligjin e vjetër të 9 janarit 1926.

Meqenëse këto tarifa nuk përputheshin tashmë me situatën e re ekonomike në vend, Presidiumi i Kuvendit Popullor miratoi më datë 2 korrik 1946, Ligjin nr. 262, “Mbi modifikimin e tarifës së tagrës doganore”. Në mbështetje të këtij Ligji doli edhe dekreti i

Ministrisë së Financave nr. 10, datë 13 mars 1947, i cili bënte fjalë për përjashtimin nga tagri doganor i sendeve: veshmbathje e ushqimore në masën e nevojshme personale dhe familjare. Gjithashtu, thuhej se për sendet e përjashtuara nga tagri doganor nuk lejohej shitja e tyre dhe se kundërvajtësit i nënshtroheshin ndjekjes penale në gjykata kompetente. Këto dispozita patën rëndësi, sepse u vunë në zbatim tarifat e reja doganore të pushtetit të ri demokratik. Por duhet të theksojmë, se një traktat “Mbi koordinimin e planeve ekonomike, ku përfshihej barazimi i monedhës, njehsimi i çmimeve dhe bashkimi i doganave i nënshkruar midis qeverisë shqiptare dhe asaj jugosllave, më datë 27 Nëntor 1946, i solli dëme shumë të mëdha ekonomisë shqiptare. Pranë Ministrisë së Ekonomisë u krijua një seksion doganor i përbashkët shqiptaro-jugosllav, i cili ushtroi veprimtari të gjerë doganore. Ky seksion lëshonte leje përkatëse dhe merrej efektivisht me kontrollin e eksportimeve dhe importimeve të mallrave të ndryshme. Me këtë traktat doganat u paralizuan, duke përfituar nga ky traktat jugosllavët nëpërmjet komisionit miks doganor, që e dëmtuan edhe më tepër ekonominë e vendit tonë, në drejtim të lëshimit të licencave të pakufizuara në favor të tregtareve spekulant jugosllav, të cilët tërhiqnin nga Shqipëria të gjitha mallrat industriale, artizanale etj. Me dekretin nr. 447, datë 8 korrik 1947, të Presidiumit të Kuvendit Popullor vartësia e Doganave kaloi nga Ministria e Financave në atë të Tregtisë.

Për funksionimin dhe organizimin e administratës doganore krijohen pranë Ministrisë së Tregtisë (dega e tregtisë së jashtme), seksionet e doganave në Durrës, Shkodër, Vlorë, Sarandë, Shëngjin, Tiranë. Po ashtu, në bazë të ligjit të mësipërm u bë riorganizimi i doganave, me organ drejtues seksionin e doganave, kurse në zyrat doganore në bazë u vendos personeli përkatës, që merrej vetëm me veprimtari doganore.

Pas kësaj organet ushtarake të kufirit dhe të policisë nuk ushtronin më funksionin doganor. Institucioni doganor u fokusua në arritjen e zbatimit të parimit: “mbrojtja e monopolit të tregtisë së jashtme nga ana e shtetit”. Nga kërkimi në arkivin e Drejtorisë së Përgjithshme të Doganave gjendet një material arshivor, në të cilin thuhet: “Një nga masat që mori shteti i ri i dalë nga Lufta Nacional-çlirimtare ishte nxjerrja e Ligjit nr. 682, datë 11 mars 1949, në të cilin thuhej: Të gjitha mallrat, që hyjnë në tokën e Republikës Popullore të Shqipërisë në emër të privatëve, kooperativave dhe të organizatave të tjera ekonomike e shoqërore, do t’u nënshtrohen tagrave doganor”. Po në bazë të këtij ligji qeveria autorizoi që të nxirrte urdhëresa të posaçme në lidhje me tarifat e tagrave doganor, si dhe të përjashtonte nga tagri doganor të gjithë ato mallra, të cilat do të çmoheshin të nevojshme për zhvillimin ekonomik, kulturor dhe politik të vendit. Sa më sipër qeveria nxori urdhëresën nr.25, datë 13 korrik 1949, “Mbi tarifat doganore bashkë me një tabelle të normave”, në të cilën përfshiheshin dy shtylla kryesore: 1. “Tarifa për mallra jashtë normativës” dhe “norma vjetore për familjarët”. Në këtë urdhëresë bëhej fjalë për nxjerrjen e tagrës sipas normativës, duke caktuar çmimet e mallrave në bazë të atyre të tregut shtetëror. Neni 15 i urdhëresës sanksiononte, se: “Ata që do të shkelnin dispozitat e nenit 7 të kësaj urdhërese, si dhe ata që bashkëpunojnë në shkeljen e tyre do të dënohen në bazë të nenit 2 të Ligjit nr.373, datë 12 dhjetor 1946, “Mbi ndjekjen e tregtisë së ndaluar, spekulimit dhe sabotimit ekonomik”.

Kjo urdhëresë pati një rëndësi tepër të madhe pasi forcoji monopolin e tregtisë së jashtme, ndikoi në rritjen e veprimtarisë doganore dhe laujti afërsisht rolin e Kodit Doganor, i cili ende nuk kishte dalë në vendin tonë. Në shoqërinë socialiste doganat vepronin si mjet kontrolli të monopolit të tregtisë së jashtme dhe, për hir të së vërtetës, duhet thënë, se ato luftonin pamëshirë kontrabandën dhe spekulatorët. Po ashtu, duhet theksuar se në shumicën e rasteve veprimtaria e doganave ka funksionuar në bazë të urdhëresave dhe rregulloreve që nxirrte Ministria e Tregtisë. Për t’i vënë doganat në gjendje që të plotësojnë më mirë funksionin e tyre,

mbi kontrollin dhe zbatimin me rreptësi të monopolit të tregtisë së jashtme, u hartua Kodi i Doganave, i cili u aprovua me 16 nëntor 1956, nga Kuvendi Popullor.

Aprovimi i Kodit Doganor pati rëndësi edhe për faktin, se ai do të legalizonte të gjitha veprimet doganore, do të shërbente si bazë për nxjerrjen e dispozitave të tjera për rregullimin e vazhdueshëm të doganave tona, do të ndihmonte në stabilizimin e eksport-importit në kuadrin e tregtisë së jashtme, do të mënjanonte keqkuptimet dhe konfondimet e kompetencave me organet e tjera dhe do të harmonizonte veprimet doganore me ato të vendeve të tjera (Gazeta Zëri i Popullit, 1956).

Zhvillimi ekonomikokulturor e shoqëror, pas vitit 1956, bëri që të rishikoheshin disa ligje për t'u përshtatur situatave të reja, siç ishte rasti i prishjes së marrëdhënieve me ish-Bashkimin Sovjetik. Herë pas here dolën edhe dispozita plotësuese, ndryshimi i këtyre dispozitave ligjore, në kodin doganor të vitit 1956 interpretohej me faktin, se në to ekzistonin shfaqje burokratike të marra shabllon nga sovjetikët, të cilat krijojnë fërkim ndërmjet masave të popullit dhe organeve doganore. Kështu që, më 30 shtator 1970, Presidiumi i Kuvendit Popullor nxori dekretin nr.4743, "Mbi Doganat", i cili zëvendësoi Kodin Doganor të vitit 1956. Duhet thënë, se puna edukative dhe organizative në sistemin doganor, në shtetin monist ishte e disiplinuar. Për here të parë në historinë e doganave shqiptare u organizua në Tiranë, më datë 22 tetor 1970, një sesion shkencor lidhur me organizimin dhe veprimtarinë doganore. Shteti i atëhershëm kishte ligje, që sanksiononin dënime maksimale (të përjetshëm ose me vdekje), për veprat penale të kontrabandës dhe kontrabandistët, vepër e cila konsiderohej me rrezikshmëri të lartë e që drejtohej kundër marrëdhënieve shoqërisht të rëndësishme, të cilat ishin vendosur për të siguruar monopolin e tregtisë së jashtme. Ky monopol garantohej me Kushtetutë dhe mbrohej posaçërisht nga legjislacioni Penal.

Me ardhjen e demokracisë në Shqipëri, në vitin 1991, në kuadër të ndryshimeve themelore që bëri shteti dhe shoqëria shqiptare, legjislacioni doganor ishte pjesë kryesore e këtyre ndryshimeve politike, ekonomike dhe shoqërore dhe, për rrjedhojë, në mbështetje të Dispozitave Kryesore Kushtetuese të vitit 1991, në vitin 1992 u miratua Kodi Doganor, me një numër të vogël dispozitash vetëm 74. Ky numër justifikohej me zhvillimin e vogël të ekonomisë, tregtinë e pakët me vendet e tjera dhe, sidomos, edhe me emergjencën për nxjerrjen e një kodi në kushtet e vakancës ligjore, pas ndryshimit të drejtimit politik të atyre viteve.

Bibliografia

Cottrell, L. (2006). *Lost Pharaohs*. Londer: Kegan Paul Limited.

Dekreti Nr. 4748, datë 30.09.1970 "Mbi doganat".

Dekret nr. 364, datë 08.07.1947. Shpall: Dekret Ligj Nr.447, datë 8.7.1947 mbi kalim t' Administratës Doganore prej Ministrisë së Financave në Ministrinë e Tregtisë. - Gazeta Zyrtare Nr. 68, E Hënë 28 Korrik 1947, f. 1. 4 nene

Dispozita doganore (1932-1934). Ligji "Për përjashtimin e misrit nga taksa e konsumit vetëm për popullsinë e prefekturave të Dibrës dhe Kosovës, me kusht importimin nga doganat e kufirit"; Ligji "Mbi ndalimin e eksportimit të arit".

Gazeta "Zëri i Popullit". (1956, Nëntor 17).

Kodi Doganor, datë 16 Nëntor 1956.

Ligjet e viteve 1870, 1875; "Për taksën e magazinimit" dhe Ligji "Për anulimin e taksave të doganave tokësore".

Ligji nr. 682, datë 11 Mars 1949.

Ligji nr. 262, datë 2 Korrik 1946.

Ligj nr. 20, datë 15.12.1944. Mbi ndalimin e eksportimit të metaleve me vleftë (ar dhe argjend, platin

dhe gurë të çmuar) në çdo trajtë monedhe, shufre, sende stolie etj. dhe mbi ndalimin e eksportimit të prodhimeve të tokës dhe të prodhimeve të fabrikueme. - Gazeta Zyrtare Nr. 2, e Shtunë 23 Dhjetor 1944, f. 2. 5 nene

Legjislacioni i vitit 1909, "Mbi nxjerrjen e mallrave nga anijet", Rregullorja e tregtisë së brendshme, Rregullorja mbi veprimet e përgjithshme prej 253 nenes, Ligji "Mbi përjashtimin e sendeve që iu vijnë diplomatëve", Ligji "Mbi përjashtimet doganore", Ligji "Mbi përjashtimin doganore të mallrave të klerit vendas e të huaj".

Ligjet e vitit 1864 "Mbi ndalimin e kontrabandave", "Për përdorimin e vulave të plumbta", "Për ndalimin e mashtrimeve", "Për përjashtimin e klerit".

Shkoza, H. (1935). Financat e Shqipërisë 1839- 1934. Tiranë.

Smith, A. (2009). Pasuria e Kombeve. (G. Peç, Trans.) Tiranë: IPLS&DITA 2000.

Urdhëresa nr. 25, datë 13 Korrik 1949, "Mbi tarifatat doganore bashkë me një table të normave".

Urdhër i Ministrisë të Financave, nr. 472, datë 15 Korrik 1913.